

POSTANOWIENIE

Dnia 1 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący)

SSN Piotr Mirek

SSN Eugeniusz Wildowicz (sprawozdawca)

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Grzegorza Krysmanna,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 1 lutego 2019 r.,
sprawy **K. R. K.**

skazanego z art. 209 § 1 k.k.

z powodu kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora
Generalnego na niekorzyść skazanego
od postanowienia Sądu Rejonowego w T.

z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. akt II Ko [...] o stwierdzeniu zatarcia skazania,

uchyla zaskarżone postanowienie

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy w K. uznał K. R. K. za winnego tego, że w okresie od 5 października 2012 r. do 12 lipca 2013 r. w S., woj. [...], uporczywie uchylał się od wykonywania ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie małoletniego syna M. K., przez co naraził go na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. i za to na mocy tego przepisu skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności. Na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie tej kary warunkowo zawiesił na okres 3 lat próby. Równocześnie, na podstawie art. 72 § 1 pkt 3 k.k., zobowiązał K. R. K.

do wykonywania ciążącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie małoletniego syna M. K..

Wyrok ten nie został zaskarżony przez strony postępowania i uprawomocnił się w dniu 21 listopada 2013 r.

Postanowieniem z dnia 23 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w T. na podstawie art. 75 § 1 k.k. zarządził wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, którą skazany zaczął odbywać od dnia 2 lutego 2018 r.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r. poz. 952), zmieniającej przepis art. 209 k.k., sprawę skierowano na posiedzenie w przedmiocie stwierdzenia zatarcia skazania. Sąd Rejonowy w T., postanowieniem z dnia 8 czerwca 2017 r., na podstawie art. 4 § 4 k.k., stwierdził zatarcie skazania K. R. K. w sprawie II K [...] Sądu Rejonowego w K..

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że skoro w aktualnym stanie prawnym jednym ze znamion przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. jest uchylenie się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, to czyn przypisany oskarżonemu w tej sprawie, nie jest już zabroniony pod groźbą kary. Wobec tego, skazanie za ten czyn ulega zatarciu z mocy prawa.

Od powyższego postanowienia kasację na niekorzyść K. R. K. wniósł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny. Zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 209 § 1 i 1a k.k. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r.) oraz art. 4 § 4 k.k., polegające na błędnym przyjęciu, że w wyniku nowelizacji art. 209 k.k., dokonanej na mocy art. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 952), czyn przypisany skazanemu K. R. K. na mocy prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 listopada 2013 r. o sygn. akt II K [...], w opisie którego uwzględniono zachowanie, polegające na uporczywym, skutkującym narażeniem na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, uchyłaniu się od ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku alimentacyjnego, nie

jest już zabroniony pod groźbą kary, co skutkowało niezasadnym stwierdzeniem zatarcia skazania K. R. K. z mocy prawa.

W konkluzji skarżący Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Rację ma bowiem skarżący, że Sąd Rejonowy procedując w przedmiocie stwierdzenia zatarcia skazania niezasadnie uznał, że w związku ze zmianą przepisu art. 209 § 1 k.k. dokonaną ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 952), która weszła w życie w dniu 31 maja 2017 r., ziściła się przesłanka określona w art. 4 § 4 k.k.

Przepis art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 maja 2017 r. stanowił, że grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 podlega ten, kto *uporczywie uchyla się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych*. Natomiast zgodnie z jego obecnym brzmieniem, sankcji karnej określonej w art. 209 § 1 k.k. podlega ten, *kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące*. Z kolei w § 1a tego przepisu przewidziano surowszą odpowiedzialność karną sprawcy czynu określonego w § 1 jeżeli *naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych*.

Porównanie treści normatywnej przepisu art. 209 § 1 k.k. sprzed i po nowelizacji, jak trafnie zauważa skarżący, nie może prowadzić do wniosku, do jakiego doszedł Sąd Rejonowy, dotyczącego depenalizacji z dniem 31 maja 2017 r. czynu, w którego opisie uwzględniono uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, gdy obowiązek ten wynika z ustawy. Chociaż przepis art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu

sprzed nowelizacji odwoływał się wprost do ustawy lub orzeczenia sądowego jako źródła obowiązku opieki przez łożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby, którego niewykonanie, w określonych w tym przepisie okolicznościach, dawało podstawę przyjęcia popełnienia czynu zabronionego, to po jego nowelizacji, stan ten nie uległ zmianie, gdyż w dalszym ciągu ustawa lub orzeczenie sądowe mogą być źródłem wymienionego obowiązku, i to, samoistnym.

Ustawodawca zmieniając konstrukcję wymienionej normy prawnej odwołał się wprawdzie przede wszystkim do wysokości obowiązku alimentacyjnego – a nie źródeł tego obowiązku (nie wskazuje ich w tym przepisie wprost) – niemniej nie ma to wpływu na wymóg istnienia jego podstawy prawnej. Jedynie konkretyzując ten obowiązek wskazano na określone w art. 209 § 1 k.k. akty prawne (orzeczenie sądowe, ugodę zawartą przed sądem albo innym organem, umowę), określające wysokość świadczenia alimentacyjnego. Mają one jednak wyłącznie charakter deklaratoryjny – a nie konstytutywny jak ustawa – i jako takie nie stanowią w tym wypadku źródła obowiązku opieki polegającego na łożeniu na utrzymanie osoby uprawnionej. Skonkretyzowanie obowiązku alimentacyjnego nie oznacza zatem, że nastąpiła depenalizacja (dekryminalizacja) wszystkich zachowań polegających na niewykonywaniu obowiązku alimentacyjnego, którego źródłem jest ustawa. O modyfikacji zakresu kryminalizacji przestępstwa niealimentacji, jego częściowej dekryminalizacji, szeroko wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt I KZP 10/17 (Lex nr 2429615). Wystarczy zatem jedynie wskazać, iż obecnie kryminalizacją objęte są także takie sytuacje, w których niewykonywany obowiązek alimentacyjny wynika z ustawy. W odróżnieniu jednak od poprzedniego stanu prawnego, nie każde uchylanie się od takiego ustawowego obowiązku (przy założeniu spełnienia pozostałych znamion) będzie stanowiło przestępstwo, a tylko takie, gdy ustawowy obowiązek został skonkretyzowany co do jego wysokości.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, trzeba stwierdzić, że na K. R. K. niewątpliwie ciążył z mocy ustawy obowiązek alimentacyjny wobec jego dziecka, od którego – w czasie określonym w wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 listopada 2013 r., tj. od dnia 5 października 2012 r. do 12 lipca 2013 r. – uchylał się. Jak wynika z opisu przypisanego czynu, skazany miał dopuścić się

przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. uporczywie uchylając się od wykonywania ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie małoletniego syna M. K., przez co naraził go na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Obowiązek ten został też skonkretyzowany co do jego wysokości. Wysokość świadczenia alimentacyjnego, jak również termin jego płatności (data, od której to świadczenie przysługiwało) określał wprost prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 września 2007 r., sygn. akt I C [...] (k. 18 akt sprawy II K [...]).

Tym samym, wbrew stanowisku Sądu Rejonowego w T. wyrażonym w zaskarżonym postanowieniu, wejście w życie wymienionej ustawy nowelizacyjnej nie spowodowało skutku, o którym mowa w art. 4 § 4 k.k. Sąd Rejonowy stosując ten przepis ograniczył się wyłącznie do zbadania opisu czynu, znamion ustalonych w wyroku skazującym, odpowiadających dotychczasowemu brzmieniu przepisu, tracąc z pola widzenia potrzebę ustalenia, czy ten czyn (rozumiany jako zachowanie będące zdarzeniem historycznym) jest nadal czynem zabronionym pod groźbą kary w nowej ustawie. Bez wątpienia jednak ten konkretny czyn stanowi przestępstwo w rozumieniu przepisów obecnie obowiązujących, jak i stanowił występki w rozumieniu przepisów obowiązujących w czasie jego popełnienia (art. 1 § 1 k.k.), czyli jest nadal czynem zabronionym pod groźbą kary, co uniemożliwia zatarcie skazania.

W świetle powyższego podniesiony w kasacji zarzut rażącej obrazu art. 209 § 1 i 1a k.k. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r.) oraz art. 4 § 4 k.k., jest zasadny. Uchybienie to miało istotny wpływ na treść zaskarżonego postanowienia, gdyż doprowadziło do niezasadnego stwierdzenia zatarcia skazania K. R. K. z mocy prawa i niezwłocznego zwolnienia skazanego z zakładu karnego. Dlatego koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego postanowienia. Takie rozstrzygnięcie jest równoznaczne z koniecznością kontynuowania w tej sprawie postępowania wykonawczego.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.